
Osvojování druhého (dalšího) jazyka

Pavλίna Vališová

∫ c ° v ^ , ...

v ^ . o o o v v y y y g v v
; — , , . .

...META* v

Obsah

1. Druhý jazyk vs. cizí jazyk
2. Cummins – teorie dichotomie komunikačního a akademického jazyka
3. Analýza slovní zásoby v učebnicích ZŠ
4. Jazykové úrovně SEERR
5. Roční přípravný kurz na SŠ v Metě
6. Ukázka z textů z učebnice Levou zadní 2
7. Závěr

Druhý jazyk

- druhý vs. cizí jazyk
- **druhý jazyk** = není mateřský, ale zároveň slouží ke komunikaci v běžném životě (Cvejnová, 2010)
- **další jazyk** – z hlediska pořadí nemusí být jazykem druhým, ale i třetím, čtvrtým
- zkouška pro trvalý pobyt A1 zahrnuje slovní zásobu praktickou pro život v ČR, která ale v běžných učebnicích ČCJ není (např. šroubovák)

Osvojování akademického jazyka (Cummins, 2000)

komunikační jazyk (basic interpersonal communicative skills, BICS)

- jazykové dovednosti potřebné ke každodenní komunikaci
- trvá asi 2 roky

akademický jazyk (cognitive academic language proficiency, CALP)

- více abstraktní
- 5-7 let (a často i víc)

Komunikační jazyk

- naučí se děti do 6 let (mateřský jazyk)
- děti s OMJ po 2 letech v prostředí školy

- důležitý je kontext (SZ více konkrétní)
- žáci se mnoho naučí jen tím, že jsou vystaveni cizojazyčnému prostředí

Akademický jazyk

- nejde pouze o dichotomii mluvený vs. psaný jazyk
- akademický jazyk zahrnuje i jazyk mluvený
- nejde jen o specifickou slovní zásobu (termíny), ale i o to, jak jsou jazykové prostředky zorganizovány v kontextu
- syntaktické prostředky (*např. pasivum*)
- prostředky sloužící ke kohezi (*např. diskurzivní konektory – úvodem, v závěru, hlavním důsledkem, jinými slovy, řečeno apod.*)
- minimální pomoc kontextu, větší zapojení kognitivních procesů

Rozdílnost slovní zásoby

- korpusová analýza akademického jazyka (Corson, 1993, 1995, 1997)
- **akademická angličtina** sestává převážně ze slov řecko-latinského původu
(*např. component, context, criterion, data, focus, hypothesis*)
- **běžná komunikační angličtina** z anglosaské slovní zásoby
(*např. time, people, year, work, children, life, something*)
- nerodilí mluvčí potřebují načíst více akademických textů a mluvit o svém porozumění textu

Analýza slovní zásoby žáků 2. ročníku ZŠ (Vykoukalová, Anděl, Johnová, 2019)

- frekvenční analýza slovní zásoby 3 učebnic 2. ročníku ZŠ
- čeština, matematika, prvouka
- výsledky: **SZ překvapivě široká a komplexní**
- SZ žáků bude ještě širší: učitel(ka), žáci, rodina, další sociální prostředí
- pouze učebnice: **téměř 3000 různých slov**
- necelá polovina (47%) se vyskytuje pouze 1x
- **Otázka: Ovládají žáci skutečně tuto SZ?** Záleží na učiteli/učitelce.
- pro děti s OMJ navrhuji stanovit minimální SZ

Jazykové úrovně podle SERRJ

Cílové úrovně:

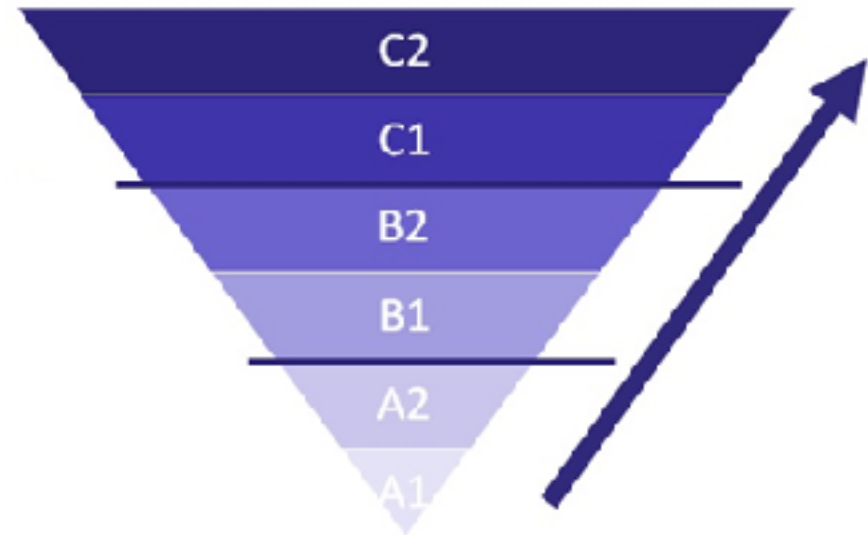
komunikační jazyk – prahová úroveň B1

(samostatný uživatel)

- gramatika na úrovni B1: všechny pády v sg. i pl., všechny slovesné časy, slovesný vid, kondicionál, imperativ, pasivum, stupňování adjektiv a adverbíí, časové a podmínkové věty
- témata: osobní údaje, dům a domácnost, volný čas, cestování, vztahy mezi lidmi, cestování, vzdělání, zdraví, nákupy, jídlo a pití, služby, hledání cesty, jazyk, počasí ad.

akademický jazyk – min. C1 (zkušený uživatel)

- rozumí náročnějším textům i beletrii, umí napsat text o složitých tématech
- vyjadřuje se plynně bez hledání výrazů, dokáže jazyk využívat pro společenské i studijní účely

Roční přípravný kurz ke studiu na SŠ

- věková skupina 14–18 let
- žáci, kteří dokončili ZŠ v zemi původu
- každý rok 2 třídy (10–14 žáků ve třídě)
- školní rok 2019–2020 již 4. běh
- výuka září-prosinec: **čeština jako druhý jazyk** (úroveň A1–A2 – základní komunikační témata, 360 hodin) – učebnice *Levou zadní 1*
- výuka leden-červen: **ČDJ společně se základní terminologií z předmětů ZŠ** (úroveň B1 aktivně, B2 pasivně, 720 hodin) – učebnice *Levou zadní 2 (pilotní)*

Příklad dialogu z Levou zadní 2 (komunikační jazyk)

Christian: Ahoj Emile, co děláš o víkendu? **Nechceš** jet někam na výlet?

Emil: Ahoj, jo, tenhle víkend **by to šlo**, nemám trénink.

Christian: Jel bych **třeba** někam na hory pod stan.

Emil: Ale já nemám stan!

Christian: **V pohodě**, já mám všechno, stan, vaříč, spacák... Máš spacák?

Emil: Asi ne.

Christian: **To nevadí**, můžeš si půjčit od mého bráchy.

Emil: A kam pojedeme?

Christian: **Já bych šel na** nějakou túru. Třeba do Krkonoš. Ještě jsem nikdy nevyšel na Sněžku.

Emil: O víkendu má být krásné počasí, **radši bych jel** někam k vodě, když bude svítit sluníčko.

Christian: **To je dobrý nápad!** Kamarádi ze skautu plánovali jet na vodu, možná by se přidali.

Emil: Na jakou vodu?

Christian: Sjíždět řeku na kánoi.

Emil: Jéé, **to musí být super**, nikdy jsem nesjížděl řeku! A není to nebezpečné?

Christian: Ne, řeky v Česku jsou pomalé a mají málo vody. Není to vůbec nebezpečné.

Emil: Aha, a nebude to teda nuda?

Christian: **Určitě ne**, bude to legrace! Vezmeme kytaru a další kamarády. Tak **zítra se domluvíme** přesně, jo?

Emil: Super, **tak zatím!**

Christian: Ahoj.

Příklad textu z Levou zadní 2 (komunikační jazyk)

KÁŤA: Bydlím s rodiči a sestrou v **rodinném domě** ve **vesnici**. Je to blízko Prahy, jenom půl hodiny vlakem na Masarykovo nádraží. Pak ještě musím jet 15 minut tramvají a jsem ve škole. **Dojíždět** do školy mi nevadí, ráda si čtu ve vlaku nebo se dívám z okna. Dřív jsme **bydleli** v **paneláku** a tam bylo všechno slyšet. Věděla jsem, kdy jdou **sousedí** na záchod. Tady máme já a moje sestra každá svůj pokoj. Ložnici máme v **prvním patře** a můj pokoj má dokonce i balkon. **Obývací** je dole v **přízemí**, a proto se **nerušíme**. Když se někdo večer dívá na televizi a já chci už spát, tak nic neslyším. Taky máme zahradu, kde můžeme **grilovat** a **pěstovat** zeleninu a ovoce. Líbí se mi život na vesnici, protože tam máme víc **soukromí**. Už bych nechtěla bydlet ve městě, kde je **hluk**, hodně aut a málo místa v bytě. ¶

Příklad akademického textu z Levou zadní 2

PRAVĚK

STAROVĚK

STŘEDOVĚK

NOVOVĚK

SOUČASNOST

..... V Evropě **došlo ve 13.–14. stol. k** růstu počtu obyvatel. Stavěly se kostely a hrady. Bohatí lidé bydleli v **městských domech** nebo palácích. Města měla mohutné **hradby**. Za hradbami bydleli chudí lidé v domech z kamene nebo v obydlích ze dřeva. Uvnitř měst byla stejně jako ve starověkých městech **náměstí**. Na náměstí byla **tržiště** a shromažďovali se tam lidé. **K** stavebním materiálům **patřilo** **dřevo, kámen, sláma, hlína**.

..... **V tomto období rostla** vzdělanost. Byl vynalezen knihtisk. Je to období vynálezů a rozvoje **techniky a přírodních věd a průmyslu**. Rostl i počet obyvatel. **V roce 1500** bylo na světě 69 milionů lidí a v **roce 1600** už 89 milionů lidí. V 18. století začala vznikat první velkoměsta, **např.** Londýn. **Kromě** kostelů a zámků se stavěly i víc praktičtější domy, např. divadla, nemocnice, školy, banky nebo lázně. V Čechách to byly **např.** Františkovy a Mariánské lázně. **Vznikala** průmyslová centra a stavěly se obytné byty pro dělníky. Jako stavební materiál se čím dál tím více používalo železo. Na konci **19. století** se začaly stavět **činžovní domy**, protože byl ve městech nedostatek míst na bydlení.

Ukázky aktivit psaní z Levou zadní 2

Popište svoje stravovací návyky jako Li, Emil a Káťa: |

Doma jsem jedl/a... V ČR jím/nejím... V ČR jsem musel/a... Snídám... Obědvám... Večeřím... Piju...	(Ne)chutná mi... Nemůžu jíst/pít... Mám alergii na... Myslím, že jím... Chci jíst/pít (více/méně)...	Měl/a bych jíst/pít... Česká kuchyně je... Nejím/nepiju... Myslím, že můj jídelníček je... Chci omezit...

Napište, co by měl obsahovat zdravý jídelníček:

(ne)měl by obsahovat... ...jsou bohaté/je bohatý/á na...(4. pád) ...jsou zdrojem/je zdrojem...(2. pád) Je důležité... Je nutné... Je dobré.../Není dobré... Musíme mít... Myslím si, že.../Podle mě...	...je důležité/á/ý pro...(4. pád) ...škodí... (3. pád) ...obsahuje...(4. pád) ...omezit...(4. pád) Strava musí být... Strava by měla být... ...zmenšit (4. pád) Jídelníček by měl/neměl...

Koncepce učebnice Levou zadní 2

- celkem 12 lekcí
- každá lekce má **4 části** (mohou se vyučovat po sobě i současně):
  - A. opakování a rozšíření SZ úrovně A2** (základní konverzační situace)
  - B. téma jazykové úrovně B1** (čtení, psaní, mluvení, poslech + gramatika, která souvisí s tématem)
  - C. systematická gramatika** (komplexní gramatické jevy)
  - D. odborná část** (základní témata z 8 předmětů ZŠ)

Shrnutí

- pro **zvládnutí akademického jazyka**, který se používá ve školním prostředí, potřebují žáci s OMJ mnohem více času než pro běžnou komunikaci
- trvá to **min. 5 let**
- akademický jazyk není jen odborná slovní zásoba, ale také jazykové prostředky sloužící k organizaci textu
- jedná se o psaný, ale i o mluvený jazyk
- **pro jeho úspěšné osvojení potřebují:**
  - 1. jazykovou podporu – výuka ČDJ (komunikační jazyk min. A2, ideálně B1)
  - 2. stanovení minimální slovní zásoby (akademický jazyk)

Použitá literatura

CUMMINS, Jim (2000) *Language, power and pedagogy: bilingual children in the crossfire*. Clevedon, Buffalo: Multilingual Matters.

CVEJNOVÁ, Jitka et al (2008) *Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (A1)*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. [cit. 19. 1. 2020] Dostupné z: <http://trvaly-pobyt.cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/cest_pro_ciz_final.pdf>

KESTŘÁNKOVÁ, Marie et al (2014) *Připravujeme se k certifikované zkoušce z češtiny, úroveň B1 (CCE B1)*. Praha: Karolinum.

TITĚROVÁ, Kristýna et al (2018) *Jak jsme organizovali přípravný kurz*. Praha: Meta.

TITĚROVÁ, Kristýna a Pavlína VALIŠOVÁ (eds.) (2018) *Levou zadní 1*. Praha: Meta.

TITĚROVÁ, Kristýna a Pavlína VALIŠOVÁ (eds.) (2018, 2019) *Levou zadní 2 (pilotní verze)*. Praha: Meta.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky-jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

VYKOUKALOVÁ, Věra, ANDĚL Petr a Jana JOHNOVÁ (2019) Analýza slovní zásoby žáků 2. ročníku ZŠ jako podklad pro rozvoj přečtenářské gramotnosti v předškolním vzdělávání. In *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání*, roč. 3, č. 2, 91-115.

Děkuji za pozornost

valisova@meta-ops.cz